

Мирјана С. Максимовић

*Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва**, Београд

ПОШТОВАЊЕ ЉУДСКИХ И МАЊИНСКИХ ПРАВА У ПРОЦЕСУ ПРИСТУПАЊА ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Сажетак

Поштовање људских и мањинских права је изузетно важна тема за европске интеграције држава, без обзира што јесте чињеница да њоме пре свега доминирају економске теме. Поштовање људских права и стварање и функционисање демократског друштва јесу средство и циљ свеобухватне реформе друштва чији је циљ квалитетнији и сигурнији живот грађана, док је чланство у Европској унији само један у низу инструмената у остваривању тог циља. Имајући то у виду, развој и поштовање културе људских права представља основни предуслов за укључивање у систем односа које Европска унија ствара. Прилагођавање и постизање стандарда и правила у области људских права подразумева изградњу друштвеног система који је у стању да те стандарде потпуно примењује у држави, као и да их унапређује и развија. Општа научна метода која је коришћена је хипотетичко-дедукативна метода, као метода која се намеће због потребе стварања везе између искуствених и теоријских мишљења. Основни научни циљ јесте пружање научне анализе поштовања људских права као критеријума за чланство у Европској унији, док је друштвени циљ пре свега усмеравање пажње научне и стручне јавности на ову тему која у досадашњем развоју није била адекватно позиционирана на листи приоритета.

Изводи се закључак да иако није генерално тачно одређен и у потпуности развијен, критеријум поштовања људских права под-

* Сви погледи и тезе у тексту представљају лични став аутора, а не институције у којој је запослен

разумева пре свега капацитет државе да преузме обавезе које у овој области постоје током придруживања и приступања, али и преузимање обавеза које проистичу из пуноправног чланства у ЕУ. Самим тим се о поштовању и развијању културе људских права може, превасходно, говорити као о основном критеријуму за чланство у ЕУ, без чијег испуњавања даљи кораци у процесу ниси могући.

Кључне речи: Људска и мањинска права, Европска унија, Политика проширења, Повеља о основним правима, међународна сарадња, демократизација, транзиција, Оснивачки уговори.

1. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ О ЉУДСКИМ И МАЊИНСКИМ ПРАВИМА

Полазећи од значаја задовољења неопходних животних потреба човека, настао је и стално је присутан напор људи да им основне животне потребе буду на достигнутом цивилизацијском нивоу заједнице, од власти буду дефинисане, признате и заштићене. Настанак права уопште, а тако и људских права као ужег појма, везује се за настанак и постојање државе. Пре државе и ван државе, нема права, а ни људских права, као ужег појма везаног непосредно за човека, а самим тим пре државе и ван државе нема ни човека као субјекта права. Људска права су средство створено и стављено у функцију афирмације човека као слободне, материјално и духовно богате, изграђене личности. У прилог томе говори и чињеница да у Преамбули Повеље УН стоји одредница да је циљ УН „да успоставимо веру у основна права човека, у достојанство и вредност људске личности“⁽¹⁾ Људска права су неопходан и непосредан услов за очување човековог живота и достигнутог животног статуса уопште и услов његовог даљег развоја и афирмације као таквог.

Када је реч о Европској унији, као организацији *sui generis*, одредбе о људским и мањинским правима нису формално уведене у Оснивачке уговоре све до реформи у Мастрихту и Амстердаму. Европске заједнице развијале су се упоредо са тематски одвојеном, али по чланству веома блиском организацијом - Саветом Европе. Овом органу је у највећој мери, препуштено старање о владавини права, демократији и заштити људских и мањинских права у Европи, док су се ЕЗ понајвише старале о економској ситуацији и сарадњи међу државама. Према члану 6 (1) Уговора о Европској унији „Унија је заснована на начелима слободе, демократије, поштовања људских права“ и основних слобода и владавине права,

1) Информациони центар УН у Београду, *Повеља Уједињених нација*, 1945.

начелима заједничким државама чланицама. Унија ће поштовати људска права гарантована Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, као и она која извиру из уставних традиција заједничких државама чланицама као општи принципи комунитарног права.”²⁾ Људска права, такође, представљају један од циљева заједничке спољне и безбедносне политике, јер члан 11. Уговора о ЕУ наводи да је један од основних циљева Уније у спољним односима ”развијање и консолидација демократије и владавине права, као и поштовање људских права и основних слобода”.³⁾ Принципи слободе, демократије, поштовања људских права и основних слобода и владавине закона су нераздвојни и од пресудне важности за процес европске интеграције. Придруживање ових принципа представља предуслов за мир, развој и безбедност у сваком друштву.⁴⁾ Европска унија подстиче универзалност и недељивост свих људских права - грађанских, политичких, економских, социјалних и културних - као што је предвиђено у Универзалној декларацији о људским правима и потврђено од стране Светске конференције о људским правима (Беч, 1993. године). Уговор о Европској унији (члан 11.)⁵⁾ дефинише да је један од циљева ЕУ за заједничку спољну и безбедносну политику и у развоју и консолидацији демократије и владавине права и поштовању људских права и основних слобода, док се даље предвиђа (члан 177. став 2) да ће развој политике Заједнице допринети циљу развоја и консолидације демократије, владавине права и људских права. ЕУ чини људска права централним аспектом њених спољних односа, како у политичком контексту, у погледу дијалога са трећим државама, кроз своје развојне политике и помоћ, тако и кроз своје деловање у мултилатералним форумима, као што су Уједињене нације. Међутим, од 1995. године Европска унија је клаузулу људских права учинила обавезном у свим споразумима, односно она је од тада саставни део свих споразума које ЕУ потписује са трећим странама. На тај начин се поштовање људских права и демократије дефинише као основни елемент у билатералним односима. Клаузула људских права, коју је Европска унија увела 1995. године у све своје билатералне споразуме, као и у споразуме сарадње, јесте аде-

2) Душко Лопандић, *Оснивачки уговори Европске уније*, Канцеларија за придруживање Србије и Црне Горе ЕУ, Европски покрет у Србији, Министарство за економске односе са иностранством РС, Београд, 2003. стр 15.

3) *ibid*, стр. 17.

4) Сајмон Хикс, *Политички систем Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2007. стр.42.

5) *ibid*

кватно средство за санкционисање свих трајних и озбиљних прекршаја људских права. Међутим, она не може бити сведена само на једноставно средство санкционисања и кажњавања јер се на тај начин лако може доказати да је она подбацила у остварењу свог циља. Све што се схвата под клаузулом људских права је много шире, различитије и иновативније од једноставног санкционисања кршења људских права. Много је важније нагласити да се првенствено сматра да је управо ова клаузула у правном смислу, основна заштита поретка који је заснован на демократским слободама и поштовању појединца, односно идејама на којима ЕУ почива, али са друге стране она је од изузетне важности за даљи развој политичке уније којој ЕУ тежи. Људска права се у том односу посматрају као основни елемент заштите и развоја европског идентитета јер се на тај начин постиже ширење европских вредности. Са једне стране споља, обавезивањем свих трећих страна које потписују споразуме са ЕУ да постигну адекватан ниво заштите и примене одредби људских права, како би се уопште и ушло у даљи развој економских односа, а са друге стране очувањем сопствене перцепције ЕУ као заштитника, основног покретача и елемента развоја свих демократских вредности.⁶⁾

2. НАДЛЕЖНОСТИ ЕУ У УРЕЂИВАЊУ ЉУДСКИХ И МАЊИНСКИХ ПРАВА

Имајући у виду да Европска унија нема изворне надлежности да уређује питања људских и мањинских права мора се истаћи да она ипак чине опште принципе комунитарног права, али и један од основних циљева тзв. другог стуба, односно заједничке спољне и безбедносне политике. Такође, људска и мањинска права представљају и важан сегмент политике проширења ЕУ, као инструмента њене спољне политике.⁷⁾ Пето проширење⁸⁾ ЕУ и Процес стабилизације и придруживања показују да промоција демократије

6) Томас Флајнер, "Људска права и људско достојанство", Гутенбергова галаксија, Београд, 1996. стр. 77.

7) Милутин Јањевић, *Спољна политика Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2007. стр. 69.

8) ЕУ до данас познаје шест таласа проширења: 1. јануар 1973. – Уједињено Краљевство, Ирска, Данска, 1. јануар 1981. – Грчка, 1. јануар 1986. – Португал, Шпанија, 1. јануар 1995. – Аустрија, Финска, Шведска, 1. мај 2004. – Кипар, Малта, Мађарска, Чешка, Словачка, Пољска, Словенија, Естонија, Летонија, Литванија, 1. јануар 2007. – Румунија, Бугарска, Такође, постоји још једно проширење које се десило уједињењем Немачке, а које многи аутори зову заборављеним.

и заштите људских и мањинских права може бити чак и основни мотив Европске уније за спровођење политике проширења према одређеној земљи или региону. Поштовање људских и мањинских права, као и других политичких критеријума није само услов за пријем у чланство Европске уније, већ и услов за улазак у уговорни однос са ЕУ и добијање статуса кандидата. Међутим, треба имати у виду да се ни после добијања наведеног статуса земља кандидат не ослобађа обавезе да поштује и унапређује систем заштите људских и мањинских права. Европска унија промовише поштовање људских и мањинских права како у својим границама тако и ван њих. Фокус, у процесу придруживања, је пре свега на грађанским, економским, социјалним и културним правима, као и на промоцији права жена и деце, права мањина и расељених особа.⁹⁾ Европска унија представља превасходно мирнодопски и развојни процес интеграције, који полази од држава као ”господара уговора”, али суштински обухвата велики број учесника и корисника, као што су привредни субјекти, професионалне асоцијације, политичке организације, региони, грађанско друштво, јавност, грађани као појединци и др.¹⁰⁾ Реч је о процесу који успешно излази у сусрет захтевима глобализације, дајући рационалан, ефикасан и легитиман одговор овом историјском изазову. Такав одговор садржан је у развијеном правном систему, у демократској институционализацији и општеприхваћеној процедури одлучивања и спровођења европских одлука. Крајњи циљ интеграције је задовољење интереса грађана држава чланица, који постепено постају грађани Европе. На тој основи Европа постепено добија свој историјски нови унутрашњи и спољашњи идентитет. Читав процес обавља се у оквирима правних правила, процедура и институција којима се афирмише идеја наднационалног законског поретка и добро уређене политичке заједнице.”¹¹⁾ Политички критеријуми први су услов да би се уопште приступило преговарању, али тек после потписаног и ратификованог уговора о придруживању и формално поднете кандидатуре. Претендент на чланство у ЕУ мора у потпуности да испуни групу политичких услова што пре свега значи да мора постојати демократија чија је стабилност осигурана ефикасним функционисањем државних институција. Надлежне институције

9) Дезмон Динан, *Све ближа унија – увод у европску интеграцију*, Службени гласник, Београд, 2009. стр. 14

10) Trevor C Hartley, *Основи права Европске заједнице*, Београдски центар за људска права, превод: проф. др Обрад Рачић, Београд, 1998. стр. 11.

11) ”Национална стратегија Србије за приступање Србије и Црне горе Европској унији”, *Влада Републике Србије*, 2005, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/nacionalna_strategija_srbije_za_pristupanje_ccg_eu.pdf, стр. 9.

ЕУ детаљно анализирају пре свега улогу и овлашћења националног парламента, независност судства, као и финансирање и ефикасност правосуђа. Реч је о основним правима човека, као што су слобода мишљења, слобода медија, равноправност полова, дечија права, као и права особа са инвалидитетом, сиромашних, старих и осталих осетљивих група становништва. Зрелост и хуманост једног друштва мери се, дакле, не само његовим законима и добрим намерама, већ стварним положајем најслабијих и њиховом заштитом.¹²⁾ Европска унија посебну пажњу поклања положају мањина и њиховој евентуалној дискриминацији, имајући у виду вишенационалност континента и историјске догађаје.

3. ОДНОС ИЗМЕЂУ ЉУДСКИХ ПРАВА И ДЕМОКРАТСКОГ ДРУШТВА

Веза између људских права и демократског друштва је сигурно најважнија карактеристика процеса приближавања одређене државе Европској унији. Политичка наука све више указује на међусобну зависност људских права и демократије јер основна права стварају демократију, а демократски систем осигурава и негује основна права. Међутим, није увек случај да се веза између демократије и основних права види на први поглед, темељ је у томе да основна права онемогућавају директно уплитање држава у подручја приватног и друштвеног живота, док се управо у систему државе утврђује суверенитет, односно обухватно самоодређење сваког народа. Сматра се да тако заштита мањина постаје основни принцип демократије односно јединствени производ основних права, као и да основна права у овом смислу нису ништа друго већ демократија, односно представљају њен интегрални део. Укључивање у европске интеграционе токове кроз процесе придруживања и приступања Европској унији је стратешко одређење сваке државе која се за такав пут определи, под претпоставком да оно почива на широком политичком и социјалном консензусу у држави. На самом почетку, овај процес захтева испуњавање елементарних претпоставки садржаних у тзв. политичком критеријуму из Копенхагена, међу којима је свакако најрелевантнији изградња институција и реформа правног система како би се обезбедиле ефикасне мере за спречавање и сузбијање дискриминације, односно постављање основе за развијање много ширег контекста, а то је поштовање и развој људских права. Имајући у виду да свака држава у процесу придруживања и

12) Кристијан Томашут, *"Људска права између идеализма и реализма"*, Београдски центар за људска права, 2006. стр. 43.

приступања ЕУ, има обавезу да приступи сукцесивном прилагођавању свог правног система правним дoметима правних тековина ЕУ - *acquis communautaire*, који је један од најразвијенијих савремених правих система у сваком погледу, тако да је, у том погледу, неопходно ослонити се на напредне норме правних тековина ЕУ. Самим тим, неопходно је успостављање чврстих основа за свеобухватан развој и неговање културе људских права.

4. ОСНОВНИ ИЗАЗОВИ У ПРОЦЕСУ ПРИДРУЖИВАЊА И ПРИСТУПАЊА ЕУ

Европска унија је модел на основу кога функционишу најразвијеније државе Европе и модел који би и Република Србија требало да прихвати у условима у којима би хтела да се трансформише у модерну, стабилну државу XXI века. Значај европских интеграција је у постизању општег стандарда живота, који подразумева безбедност сваке индивидуе, како у економском смислу кроз добар стандард и сигурност, тако и безбедност кроз владавину права и поштовање људских и мањинских права. Значај прихватања тих стандарда има вредност саму по себи због навикавања на функционисање на сасвим другачији начин од постојећег. Постоји мишљење да је довољно усвојити саме стандарде, али не и даље се приближивати Европској унији, међутим за свако друштво у транзицији то није сасвим довољно. ЕУ је за друштва у транзицији добар водич са својим препорукама, где предлаже шта је то што треба урадити прво, а шта касније као потреба реформе друштва и државе. Међутим, без јасних упутстава и временских рокова, не би много било урађено, из тог разлога циљ не треба само да буде хармонизација права, већ и само чланство у Европској унији.

Критеријуми за приступање тзв. критеријуми из Копенхагена базирају се на оснивачким Уговорима ЕУ и тичу се политичких, економских и правних предуслова које једна земља мора испунити да би постала потенцијални кандидат за приступање Европској унији. Ови критеријуми се састоје у следећем:

1. стабилност демократије и институционална стабилност (постојање правне државе, вишепартијског система, плурализам, заштита људских и мањинских права итд.)
2. функционална, конкурентна, тржишна привреда
3. способност и капацитет да се преузму права и обавезе које пролазе из тековина Заједнице (*acquis communautaire* – правне тековине Европске уније)

4. сагласност са политичким циљевима Уније, као и економске и монетарне уније

Такође, основни политички критеријуми које је неопходно испунити како би држава напредовала у процесу европске интеграције су:

1. Демократија. Неопходно је постојање слободних непосредних избора, право на успостављање и функционисање политичких партија, слободан и једнак приступ слободној штампи, слобода удруживања, слобода мишљења, као и ограничавање извршне власти законима и омогућавање функционисања слободног судства.
2. Владавина права. Влада се у свом раду мора придржавати искључиво закона, који су усвојени утврђеном демократском процедуром.
3. Људска права. Реч је о правима која сваки појединац поседује на основу свог постојања као Људског бића, она су неотуђива и припадају свима. Укључују, пре свега, право на живот, право на правично суђење, право на слободу, као и на заштиту од тортуре.
4. Поштовање и заштита мањина. Припадници националних мањина морају бити у стању да сачувају своју различитост у погледу културе, навика и језика, а да не нарушавају туђа Људска права, као ни демократске процедуре и владавину права и да у том процесу нису дискриминисани ни у једном погледу.¹³⁾

Једна од основних карактеристика ЕУ је њен наднационални законски поредак који је, иако ограничен на уговорима дефинисане правне области, основни механизам за уједначавање активности држава чланица у бројим сферама друштвеног живота. ЕУ је овлашћена да доноси обавезујуће правне акте само у оним областима које су јој изричито делегиране оснивачким уговорима. Њиховом анализом може се утврдити да је забрана дискриминације у ограниченом виду била загарантована још Уговором о оснивању Европске заједнице тј. Римским уговором. Овај Уговор у то време само делимично регулише правна питања из сфере забране дискриминације и поштовања људских права, али може се сматрати као зачетак стварања услова за њихов развој, иако не установљава системска решења за ове области. Његове су се одредбе првобитно бавиле дискриминаторним понашањем тек по два основа, јер је чланом 6.

13) Весна Кнежевић-Пређић, „Извори права Европске уније“, Право Европске уније, према и редакција Добросав М. Митровић и Обрад Рачић, Службени гласник, 1996. стр. 112.

Римског уговора била прописана забрана дискриминације по основу држављанства, али је ова одредба пружала заштиту искључиво држављанима држава чланица ЕЗ/ЕУ, али не и држављанима трећих земаља.¹⁴⁾ Чланом 119. успостављена је била забрана родне дискриминације у сфери остваривања зарада. У члану 6. Уговора о ЕУ, односно Уговора из Маастрихта у *acquis communautaire* се уводи концепт основних права међу којима се нашло и начело забране дискриминације, што је овим Уговором учињено посредно успоставивши обавезу поштовања уставне традиције заједничке свим државама чланицама које су као такве гарантоване и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода. "Унија се заснива на начелима слободе, демократије, поштовања људских права и основних слобода и на владавини права, начелима која су заједничка свим државама чланицама. Унија поштује основна права која су гарантована Европском конвенцијом о очувању људских права и основних слобода, потписане 4. новембра 1950. године у Риму, и која потичу из уставних традиција заједничким државама чланицама, као општа правна начела Заједнице...."¹⁵⁾ Уговором из Амстердама се, свакако, уносе најдалекосежније промене у област заштите од дискриминације и поштовања људских права. Овај Уговор проширује надлежности ЕУ и Суда правде у сфери заштите људских права и основних слобода, а начело полне равноправности уздиже у ранг начела комунитарног права. Иако је тек са Лисабонским споразумом¹⁶⁾ Повеља о основним правима ЕУ добила правно обавезујући карактер као његов саставни део, она је и до тада била изузетно важна јер њене одредбе садрже изузетно широку листу основа по којима се дискриминација забрањује, а стварају услови за пуно поштовање људских права.¹⁷⁾ Проглашена још у Ници 2000. године, Повеља у члану 21. одређује сопствено поље примене у сфери забране дискриминације осуђујући дискриминацију генерално, а затим наводи још 13 основа дискриминације који се Повељом изричито забрањују. Ова листа укључује свих шест до тада већ забрањених видова дискриминације, као и додатних седам

14) Лопандић Др Душко, *Оснивачки уговори Европске уније*, Канцеларија за придруживање Србије и Црне Горе ЕУ, Европски покрет у Србији, Министарство за економске односе са иностранством РС, Београд, 2003. стр. 76.

15) *Ibid*

16) Лисабонски уговор (такође познат као Реформски уговор) је међународни уговор потписан 13. децембра 2007. године у лисабону, његов службени назив је "Уговор о изменама и допунама Уговора о стварању Европске уније (Маастрихтски уговор) и Уговора о стварању Европске економске заједнице (ЕЕЗ) (Римски уговор)". Ступио је на снагу 1. децембра 2009 године.

17) Јањевић Милутин (превод и прир.), *Реформски уговор из Лисабона*, Службени гласник, 2008.

основа дискриминације, а то су: социјално порекло, генетске особине, језик, политичко и друго мишљење, припадност националној мањини, имовина и рођење). Вредност Повеље сеже много даље од програмских начела јер се Суд правде још од 2000. године у својим пресудама често позива на одредбе Повеље при интерпретацији норми правних тековина ЕУ. Ступањем на снагу Лисабонског споразума, 1. децембра 2009. године, Повеља је постала правно обавезујући документ за све државе чланице ЕУ, осим за Велику Британију, Пољску и Чешку. Велика Британија и Пољска успеле су на самиту Европске уније 18. и 19. октобра 2008. године, да се изборе да за њих не важе одређене одредбе Повеље. Без обзира на све изузетке, сигурно је да овај документ приближава Европу њеним грађанима и грађанкама јер представља концептно састављен документ о грађанским, политичким, привредним и социјалним основним правима. На тај начин, ЕУ је показала да су јој права грађана суштина деловања, као и да ЕУ коначно постаје не само економска већ и вредносна заједница. На тај начин, први пут у историји ЕУ, у једном документу обухваћена су сва основна права свих особа које живе у земљама ЕУ.

Када је реч о придруживању, мора се имати у виду да је Споразум о стабилизацији и придруживању првенствено трговински споразум, њиме се тек постављају темељи и општа начела даљег деловања и развоја у области заштите и поштовања људских и мањинских права.¹⁸⁾ Међутим, све време трајања процеса придруживања траје и процес праћења напретка у овој области од стране Савета Европе. Европска унија није организација чије је првенствена сврха заштита људских и права мањина, у Европи ту улогу има Савет Европе у оквиру којег је донета и Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода. Споразум о стабилизацији и придруживању представља посебан облик споразума о придруживању којим се креира основ за унапређење односа и успоставља посебан начин сарадње између држава западног Балкана и ЕУ. Кључни делови за развој и заштиту поштовања људских и мањинских права у будућој придруженој држави јесу преамбула, у којој се начелно утврђују циљеви и тежиште овог односа, и општи принципи на којима се заснива политика уговорних страна као кључни елемент Споразума. Преамбула дефинише циљ Споразума као ”успостављање блиских и трајних односа заснованих на реципроцитету, заједничким вредностима и интересима, а политичка, економска и институционална стабилизација ових држава и национална и регионална безбедност представља средиште ових одно-

18) Владимир Медовић, *Међународни споразуми у праву Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2009. стр.5.

са. Постизање овог циља подразумева демократизацију, владавину права, поштовање људских и мањинских права и слобода, развој цивилног друштва, изградњу институција, реформу државне управе, унапређење сарадње у економској и другим областима попут правосуђа и унутрашњих послова.¹⁹⁾ Општи принципи наводе начела на којима ће се заснивати унутрашња и спољна политика уговорних страна, а која чине основне елементе овог споразума, реч је о начелима демократије и владавине права, поштовања људских и мањинских права, начелима међународног права и тржишне економије итд. Такође, држава је, по добијању статуса кандидата, дужна да поштује и штити људска и мањинска права, односно да настави да испуњава политичке критеријуме и то не само до тренутка ступања у чланство већ и после тога. Европски савет би могао, уколико утврди да земља кандидат систематски крши људска права, да суспендује, чак и откаже Споразум, а таква одлука обавезивала би и државе чланице Уније. Иако сама клаузула о људским правима нема директну примену, одлука Савета донета на основу такве клаузуле има. Самим тим, држава кандидат мора да штити људска права уколико жели да задржи статус земље кандидата и на крају уђе у чланство ЕУ.

Са приступањем Србије и Црне горе, Европска комисија је у многоме променила правила, пре свега имајући у виду научене лекције из претходних циклуса проширења. Наиме, две наведен државе ће прве приступати по новом моделу, односно прво ће отворати поглавља која управо третирају тематику поштовања основних права, реформе правосуђа, борбе против корупције, азила и миграција (поглавље 23 – правосуђе и основна права и поглавље 24 – азил и миграције).

Међу чланицама ЕУ, пример за санкционисање на основу кршења људских и мањинских права може бити Република Чешка, која је у јесен 1999. године била упозорена у вези са сегрегацијом Рома, као и Румунија која је била изложена сличним притисцима европских земаља по питању установа за социјалну заштиту или збрињавање деце.²⁰⁾ Политичко праћење земаља кандидата готово је континуирано и тај поступак одражава позицију ЕУ о демократизацији као трајном процесу, а не стању које се постигне у одређеном тренутку. Земље у процесу придруживања формално реагују тако што спроведу потребне институционалне промене и донесу релевантне законе, нпр. Закон о правима мањина, али те услове, а

19) Тања Мишчевећ, *Придруживање Европској унији*, ЕСПИ институт, Београд, 2005. стр. 22.

20) Теодор Малескану, „Интеграција Румуније у европску и атлантску структуру“, Међународна политика, Но 1038, 1995. стр. 89.

посебно њихову имплементацију у пракси није увек лако испуни-ти. Питање имплементације политичких услова дошло је у први план када је Европска комисија у својим редовним извештајима почела посвећивати све више пажње примени законодавства посебно у односу на *acquis communautaire*. Неке је политичке критеријуме могуће задовољити релативно брзо, нпр. нова словачка влада је од 1998. године, била под снажним притиском да испуни политичке захтеве. Потребне мере укључивале су одржавање општинских избора, који су одржани у децембру 1998. године, затим усвајање Повеље о локалној самоуправи, као и увођење непосредних избора за председника државе који су одржани у мају 1999. године, а један од важних услова било је и учешће опозиционих странака у парламентарним именованима. У другим случајевима, институционалне промене могу бити компликованије јер не укључују само формалне мере него и прилично сложене поступке, као и побољшање административне структуре.

Људска права јесу суштина постојања државе јер она мора да штити сва права појединаца који је чине и уређују. Веза између људских права и државе је на извесном тесту приликом придруживања и приступања земље Европској унији, посебно, јер је поштовање људских права пут ка праведнијем друштву за све државе у транзицији. Услови за приступање и пуноправно чланство Србије Европској унији јесу високи стандарди и добра пракса у области заштите људских права јер сви документи који су релевантни за процес приближавања ЕУ показују да постоје јасне препоруке које се тичу заокруживања и примене постојећег правног оквира, као и јачање административног капацитета у наведеној области. Важност овог услова за приближавање ЕУ се посебно огледа у заштити грађанских, економских, социјалних и културних права јер полазећи од претпоставке да су она универзална и недељива, ЕУ их активно штити унутар својих граница, као и у односима са трећим земљама. Релевантан доказ за наведени став јесте управо чињеница да од преговора Хрватске за чланство у ЕУ постоји поглавље 23 - које садржи правосуђе и основна права. Наведено поглавље је уведено пре свега због важности теме основних права за државе чланице ЕУ, оно се такође од преговора са Црном Гором, прво отвара и остаје отворено све време преговора о чланству. Такође, према наводима Извештаја о напретку Србије из 2013. и 2014. године, посебна пажња у оквиру овог поглавља биће усмерена на реформу правосуђа, борбу против корупције, као и на побољшање услова живота и социјално укључивање ромске популације. Због свега наведеног јасно је колико је тема поштовања људских и мањинских права битна за ЕУ и њене земље чланице. Србија је први експланаторни скрининг за поглавље 23 имала у септембру 2013.

године, док се током 2014. године очекује усвајање акционог плана и листа мерила које је потребно испунити како би рад у преговарачким групама и могао да отпочне.

„Читав процес европске интеграције, од придруживања до приступања Унији, истовремено је и процес транзиције државе. Постизање стандарда Уније заправо значи достизање оног нивоа економског и политичког развоја које мора имати модерна, економски развијена, демократски стабилна држава Европе у XXI веку. Остваривање овог циља истовремено води државу и у Европску унију. Због тога између процеса транзиције и процеса европске интеграције мора постојати знак једнакости, оба су добровољно изабрана и представљају једини одговор који европска држава може имати у доба глобализације”.²¹⁾ Самим тим, од изузетне важности је развој и оснаживање институционалних механизма за поштовање људских и мањинских права, као и образовање у том домену, не само као један од услова за придруживање и приступање Србије ЕУ, већ и као основ за развој државе. Такође, неопходна је и сарадња са цивилним друштвом, као контролним механизмом у овој области, посебно имајући у виду да се заштита људских и мањинских права не завршава приступањем Европској унији, већ је то област сталног модернизовања и унапређења стандарда у једној држави. Ако се запитамо зашто је Србија још увек недовршено друштво, односно држава, чијим правним поретком доминира недостижност права и правде, свакако да разлоге таквог стања пре свега треба тражити у неразвијеним претпоставкама остваривања и заштите људских права односно у непостојању развијене културе људских права и демократске традиције и културе. Поштовање људских права и стварање и функционисање демократске државе јесу средство и циљ свеобухватне реформе друштва чији је циљ квалитетнији и сигурнији живот грађана, јер реформе нису циљ саме себи, као што ни пуноправно чланство Србије у Европској унији није само себи циљ, већ има много дубљи смисао који се огледа у свим променама система које са собом носи.

ЛИТЕРАТУРА

1. Динан Дезмон, *Све ближе унија – увод у европску интеграцију*, Службени гласник, Београд, 2009.
2. Информациони центар УН у Београду, *Повеља Уједињених нација*, 1945.
3. Јањевић Милутин, *Спољна политика Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2007

21) Тања Мишчевић, *Придруживање Европској унији*, ЕСПИ институт, Београд, 2005. стр. 114.

4. Јањевић Милутин (превод и прир.), *Реформски уговор из Лисабона*, Службени гласник, 2008.
5. Кнежевић-Предић Весна, „Извори права Европске уније“, Право Европске уније, припрема и редакција Добросав М. Митровић и Обрад Рачић, Службени гласник, 1996
6. Лопандић Душко, *Оснивачки уговори Европске уније*, Канцеларија за придруживање Србије и Црне Горе ЕУ, Европски покрет у Србији, Министарство за економске односе са иностранством РС, Београд, 2003
7. Малескану Теодор, „Интеграција Румуније у европску и атлантску структуру“, Међународна политика, Но 1038, 1995.
8. Медовић Владимир, *Међународни споразуми у праву Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2009.
9. Мишчевић Тања, *Придруживање Европској унији*, ЕСПИ институт, Београд, 2005
10. Национална стратегија Србије за приступање Србије и Црне горе Европској унији”, *Влада Републике Србије*, 2003.
11. Томашут Кристијан, *Људска права између идеализма и реализма*”, Београдски центар за људска права, 2006.
12. Флајнер Томас, *Људска права и људско достојанство*”, Гутенбергова галаксија, Београд, 1996.
13. Хикс Сајмон, *Политички систем Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2007.
14. Hartley С Trevor, *Основи права Европске заједнице*, Београдски центар за људска права, превод: проф. др Обрад Рачић, Београд, 1998.

Mirjana Maksimovic

RESPECT OF HUMAN AND MINORITY RIGHTS IN THE EU ACCESSION PROCESS

Resume

Respect for human rights as a criteria for membership of the European Union has a general social significance, given the scope of work that includes, primarily in the analysis of the importance of human rights for social systems, as well as their historical development, followed by an analysis of the EU system, as well as the context in which the respect for human rights is developing as a criteria for membership of the EU. The importance of this topic is primarily reflected in the significance of this issue for domestic legislation, as well as for the development of multidisciplinary European studies, primarily because of the current lack of analysis of this topic. However, the implications of this research are significant for the society as a whole, and is reflected primarily in the possibilities of its application in practice, mostly understanding and acceptance of those fundamental rights and obligations

which democratic societies in today's world are consistent of, as well as their inclusion in the draft regulations and more importantly, their proper application. Respect of human rights and the creation and functioning of a democratic society are the means and the goal of a comprehensive reform of society whose goal is better and safer lives. With that in mind, development and respect for the culture of human rights is a fundamental prerequisite for inclusion in the system of relations that the European Union creates. Customization and achievement standards and rules in the area of human rights involve the construction of a social system which is able to fully apply the standards in the country, as well as to promote and develop them.

Construction of the system and to meet the priorities in the field of human rights part of the reform of each country in the EU accession process and is part of a comprehensive reform of society and administration in this process. Prerequisites for the construction of an efficient and open democratic society are respect for human rights, as well as other political criteria, for whose realization is necessary strong political leadership in the promotion, adoption and implementation of reforms in this area that are characteristic of the process of European integration. Regardless of institutional changes and changes in the decision-making process, it is certain that the respect and protection of fundamental rights and so far, be one of the basic conditions for further talks with the European Union. Therefore, it is essential to the development and strengthening of institutional mechanisms for human and minority rights, and education in this area, not only as one of the conditions for joining the EU accession of Serbia, but also as a basis for the development of the country. Also, it is necessary to cooperate with civil society as a control mechanism in this area, particularly bearing in mind that the protection of human and minority rights does not end with accession to the European Union, but this is an area of continuous modernization and improvement of standards in a country.

Key words: Human and Minority Rights, the European Union, Enlargement Policy, the Charter of Fundamental Rights, international cooperation, democratization, transition, founding treaties.

* Овај рад је примљен 03. априла 2015. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 20. априла 2015. године.